

Posudek magisterské diplomní práce
Arnošt Novák:
Zelení proti zeleným
Radikální ekologie – komparativní analýza
sociální ekologie a ekologie hlubinné
Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze
katedra sociální a kulturní ekologie, 2006

Úvod

Volba společenskovední reflexe problematiky životního prostředí či ekologie, tedy řekněme environmentalistického tématu, je poměrně častá. Diplomová práce Arnošta Nováka však představuje vcelku osobitou možnost v konkretizaci tématu, ve způsobu kladení otázek i ve volbě a použití metody. Vzhledem ke značné badatelské důslednosti autora a erudici nejen „materiálové“, tedy v sociální a kulturní ekologii, ale i v jeho druhé specializaci, jíž jsou mediální a komunikační studia, pak není překvapivý ani dobrý výsledek.

1. Obsahová stránka

Práce je obsahově velmi dobře logicky strukturována; sleduje, což není vždy obvyklé, věrně autorův nejen „povinně“ deklarovaný metodický postup, ale popisuje i cestu, jíž se Novák skutečně ubíral.

Nezbytný stručný a přesný úvod shrnující materiál, záměr i postup je překvapivě následován volbou metody; zcela absentuje obvyklá „školsky vědecká“ hypotéza, výzkumná otázka nebo výzkumný cíl. Přesto je zcela zřejmé, že práce naplňuje požadavky na vědu kladené a *smysl* vědecké (nebo společenskovední, „humanities“) práce, neboť je, jak se výslovně dovídáme již v úvodu, tázáním po *smyslu*: „Smyslem této práce však nebylo jen prezentovat myšlenky sociální a hlubinné ekologie, ale vycházel jsem z předpokladu, že právě jejich komparací mohou na jedné straně vyvstat otázky, které si klasický environmentalismus při ochraně životního prostředí neklade, a na straně druhé hledání odpovědí může poskytnout nutnou reflexi o ‚nezpochybnitelných pravdách‘ paradigmatu, které dominuje v euroamerické civilizaci.“ (str. 6) Novák si tedy vědomě neklade žádné vstupní předpoklady a tím je jeho postup i výsledek „čistší“.

Metodologická kapitola je naopak neobvykle rozsáhlá. Je tomu tak proto, že Novák potřebuje zaštitit své postupy i tam, kde by bez podrobného teoretického popisu nebyly v následujících kapitolách jeho textu na první pohled zřetelné a mohl by tak vyvstávat dojem jisté libovůle při interpretaci.

Následující kapitola představuje velmi hutnou rešerši dvou základních směrů společenskovední reflexe příčin rychle se zhoršujícího stavu životního prostředí ve 20. století. Originální členění na dvakrát dvě podkapitoly umožňuje Novákovi popsat sociální ekologii (tedy „sociální ekologii“ v pojetí Murraye Bookchina, protože směry, jež je možno takto nazvat, jsou nejen početné, ale i poměrně velmi rozdílné – namátkou jen současné vídeňské pojetí založené na materiálových a energetických tocích nebo pojetí autora tohoto posudku) a hlubinnou ekologii nejen synchronně, ve výsledném stavu, ale i diachronně, vývojově, což vtipně ilustruje názvy kapitol („Od ekologie k radikální ekologii“, „Pojem ekologie“, Radikální ekologie“). Zde je na místě drobná výtku: ač se oba proudy (samy) nazývají „ekologii“, v

odstupu od různých pojetí (viz velmi odlišné koncepce antro- a bio- a zejména eko-centrismu), přece jen nejde prvotně o *ekologii*, jež je zásadně přírodovědnou disciplínou (ač s již do vínku zakladatelsky vloženým étosem a vědomím hodnoty), nýbrž o (v nehanlivém smyslu) *ideologii* (ve smyslu např. Andrew Heywood: Politické ideologie).

Po této rešeršní přípravě může přijít jádro práce, vlastní analytická komparace. Novák ji zdůvodňuje nejen věcnou rozdílností, ale ve dvoustránkovém úvodu i historickou roztržkou obou proudů, zakončenou volbou srovnávaných témat. Šestici tvoří koncept přírody, přístup k racionalitě, příčiny ekologických problémů, otázka, zda chránit přírodu v podobě divočiny nebo zahrady, problém přelidnění a konečně logicky problém (politické) praxe. Nutno předeslat, že tento výběr je nejen dokonale metodologicky podložen, ale zpětně stvrzen i výsledkem v podobě šestistránkového závěru.

2. Práce s literaturou

Jako Novák vtipně člení svou kapitolu, i jeho práci s literaturou je možno zhodnotit schématem „dvakrát dvě“. Jeho text totiž obsahuje dva typy textů a v obou je možno nalézt klady a zápory (příčemž prvé výrazně převažují).

Prvním typem literatury jsou texty „věcné“, tedy reprezentující oba proudy ekologie (environmentalismu; viz výše). Zatímco „svého“ Murraye Bookchina má Novák přečteného v příkladném, byť možná ne úplně vyčerpávajícím rozsahu (i v návaznosti na svou bakalářskou diplomní práci), hlubinný proud je zastoupen menším počtem, byť reprezentativních, titulů, zato je velmi slušný počet autorů, které se věrozvěsty hlubinné ekologie zabývají.

Druhou část literatury, takřka stejně důležitou, neboť metoda zde v dobrém slova smyslu manifestuje sama sebe a prokazuje i hodnověrnost diplomantových výsledků, vyhledal Novák v obsahově dobře volené a obsažné, nicméně přece jen převážně sekundární literatuře. Často proto cituje nebo parafrázuje ze sekundárních zdrojů (např. Wilhelma Diltheye, který se neobjevuje v literatuře a není uveden ani zdroj výkladu, str. 8); princip hermeneutického kruhu, resp. spirály, jak Novák správně upřesňuje, je starý, ale zdaleka ne zcela všeobecný – hermeneutika prodělává nejprve tři fáze „materiálového“ stadia, gramatickou, alegorickou a esenciální, přičemž teprve po třetí z nich se mění v teorii rozumění a vytváří tak jeho pravidla. Valná část výkladu hermeneutiky je tudíž převzata z Kvalitativního výzkumu Jana Hendla,¹ místo nebo vedle Gadamerova Problému dějinného vědomí² by měla možná stát jeho Pravda a metoda (Nárys filosofické hermeneutiky), chybí standardní Úvod do hermeneutiky Jeana Grondina.³ Naopak ve dvou titulech zvolených pro osvojení zakotvené teorie⁴ prokázal Novák výborný výběr a také mu výtečně posloužily.

Za zmínku jistě stojí i nadprůměrné zastoupení cizojazyčné literatury, kterou Novák i velmi pěkně překládá.

Vzhledem k tomu, že na dokladování citacemi je grounded theory do značné míry založena, je takřka zbytečné konstatovat, že až na ojedinělé výjimky (viz výše) je způsob citování nebo převyprávění textů zvládnut suverénně.

3. Formální stránka

Ojedinělé gramatické nebo pravopisné výpadky typu „hledání odpovědi může poskytnout nutnou reflexy“ (str. 6) jsou při vysoké kultuře autorova projevu jen hloupou, ale zjevnou daní za spěch při tvorbě výsledného textu. Práce jinak svým textovým tokem i jazykem

¹ Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005.

² Gadamer, Hans-Georg. Truth and Method (Pravda a metoda [Nárys filosofické hermeneutiky]). 1960.

³ Grondin, Jean. Úvod do hermeneutiky. Praha: OIKOYMENH, 1997.

⁴ Hendl, cit dílo; Strauss, Anselm, Corbinová, Juliet. Základy kvalitativního výzkumu. Boskovice: Albert, 1999.

sleduje přesně vymezenou logickou linii a směřuje přísně k vytčenému cíli. Jazyk je kultivovaný, výstižný, místy vtipný (počínaje titulem). Rovněž typografické zpracování je vzhledem k povaze práce jednoduché, ale postačující. Autor pochopitelně uvedl seznam literatury, nechybí anotace a anglické Summary (neuvedené však v obsahu).

Rovněž poznámkový a citační aparát je zpracován a užíván kvalifikovaně a konečně i při větším typu písma poměrně úctyhodný rozsah práce (rovných 100 stran vlastního textu) při informační hutnosti spíše převyšuje požadavky na magisterskou diplomní práci.

4. Celkové hodnocení

V předložené práci je nejprve nutné vyzvednout použitou metodu. Přes uvedené výhrady diplomant obě její vhodně kombinované součásti, hermeneutickou spirálu a zakotvenou teorii, nejen výstižně popsal, ale především účelně, přesně a přísně použil. Jeho opakované pročitání zvolených autorů skutečně vede po etapách ke stále hlubšímu porozumění. Výběr šestice témat (viz výše) by mohl vypadat a také by pravděpodobně byl náhodný; zde má nejen odůvodnění, ale evidentně i výsledky spočívající v přesvědčivosti a jisté šálivé snadnosti pochopení, k němuž by se však čtenář při vlastní četbě pramenů bez Novákova výkladu snadno nedopracoval. Volba přístupu: „alternativní přístup: zaměřit se na specifické koncepční spory mezi hlubinnou a sociální ekologií, a namísto povrchních obecností artikulovat detailnější analýzu vybraných problémů.“ (str. 11) nevede ve výsledku zdaleka jen k rozboru jednotlivin. Veškerá poznání je nutno v textech při opakovaném pročitání odhalit, ale také při tvorbě vlastního důkazového řízení v podobě vlastního textu důsledně a přesvědčivě dokladovat, zakotvit. Zakotvená teorie je mnohem náročnější, než se zpravidla adepti sociologie domnívají; Novák však díky svému dvojímu vzdělání oboje zvládá.

Také metoda komparace je vždy vděčná, ale i ona vyžaduje širší zázemí, znalost kontextu a výkladového rámce, (které Novák implicitně jasně vyazuje), aby se obě strany srovnávaného vzájemně osvětlily. Platí tak, že o co užší problematiku (jak srovnání „jen“ dvou proudů, tak „jen“ vybraných témat) si Novák vybral, o to hlouběji se dostal; ale protože zvolil stěžejní témata, přispívá významně k širšímu pochopení environmentálního myšlení druhé poloviny 20. století.

Rozhodující pro hodnocení práce je tedy to, co o hermeneutickém kruhu podotýká Martin Heidegger: „...**rozhodující** ... není dostat se z kruhu ven, ale správným způsobem dovnitř,“⁵ tedy k výkladu, jenž jest „...nikoli svévolná, nesprávná interpretace, ale orientuje se na podstatu věci, o níž jde.“⁶

Ve světle řečeného jsou uvedené nedostatky, jež musely být uvedeny, marginální. Vzhledem k nesporným kladům, obsáhlosti a úplnosti textu a dosaženým výsledkům v Závěru práce **doporučuji diplomní práci k obhajobě** a navrhuji **hodnocení „výborně“**, v přesnějším vyjádření **18 bodů**.

Praha 28. října 2006

PhDr. Ivan Rynda

⁵ Heidegger, Martin. Sein und Zeit. Český Bytí a čas. Praha 1996: 153.

⁶ Ebeling, Gerhard. Hermeneutik. Cit. dle Szondi, Peter. Úvod do literární hermeneutiky (Studijní vydání přednášek). Brno: Host, Teoretická knihovna [9], 2003.